

Jan Amos Komenský – Labyrint světa a ráj srdce

Chudý poutník cestuje po světě, aby získal zkušenosti a vybral si povolání. Svět představuje jedno jediné velké město, kde žijí lidé všech vrstev. Přidávají se k němu dva průvodci - Všeživý Všeudobud a Mámení. Všeživý zde představuje symbol zvědavosti a nabádá poutníka, aby byl se vším spokojen a nic nekritizoval. Mámení jako symbol klamných představ o světě nasazuje poutníkovi „ružové brýle“. Díky špatnému nasazení brýlí vidí vše ve dvojitěm obraze - skutečném i klamném. Prochází městem, poznává různé stavy (vrstvy) a zjišťuje, jak jsou lidé špatní, touží penězích, přetvářejí se, nosí masky, dělají zbytečnosti... Z takového světa je poutník zoufalý, touží z něj utéci. Utočiště nachází ve svém srdci. Text vychází z 2. vyd. knihy z roku 1663.

V ukázce se chce podívat na hrad paní Fortuny.

Kapitola XXIII.

Poutník prohlédá hrad Fortůny¹; a nejprv přístup k němu

Když k tomu milému hradu přijdeme, vidím nejprv zástupy lidu ze všech města ulic se sbíhajících a obcházejících, a kudy by se zhůru dostati mohli, obhlédajících. Byla pak na ten hrad jediná, vysoká a uzká brána; ale kteráž zabořená², zaválená a trním zarostlá byla; sloula³ poně⁴ Ctnost. A praveno mi o ní, že před časy ona sama toliko k vcházení na hrad vystavená byla, ale že se brzy potom příhodou jakousi zabořila: protož jiných menších že naděláno a té necháno, poněvadž příliš příkro, nepřístupno a nezvolno⁵ bylo choditi skrze ní.

*Ctnost,
zapaďlá brána
k slávě*

Prolámany tedy zdi a naděláno forten z obojí strany; kteréž já prohlédaje, viděl sem nápisy jich: *Pokrytství, Lež, Pochlebenství, Nepravost, Fortel⁷, Násilí* etc⁸. Ale když sem to tak jmenoval, a kteří tudy vcházel, slyšeli, hněvali se na mne, reptali, shoditi mne dolů chtěli: tak že sem stouli⁹ musel. Dívaje se pak, viděl sem, že někteří předce tou starou bránou skrze rúm¹⁰ a trní lezli; jedni prolezli, jiní nic; a ti teprv se zase do dolejších forten vraceli a jimi procházeli. I vejdu tam také a spatřím, že tu ještě hrad není, než plac, na němž množství lidí stojí, zhůru k vyšším palácům vzhledajících a vzdychajících. Když sem se ptal: „Co ti tu dělají?“, odpovědíno mi, že jsou čekanci, laskavého paní Fortůny vzeřeni a na hrad puštěni očekávající. „A co se ne všickni ještě tito tam dostanou? Však všickni o to věrně¹¹ pracovali.“ Odpověděl: „Příčiněti¹² se každý muž, jak ví a umí; naposledy však na paní Fortůně, koho ona k sobě přijíti¹³ chce neb nechce, záleží. Můžeš se podívati, jak to jde.“ I vidím, že tam již výše žádných schodů ani bran není, než kolo jakési ustavičně se točící, k němuž kdo se připjal, zhůru na podlahu¹⁴ vynesěn byl a tam teprv od paní Fortůny přijat a dále puštěn. Dole pak nemohl, kdo chtěl, kola se chytiti, než koho k němu úřednice paní Fortůny, jménem *Náhoda*, přivedla, aneb na ně vsadila: jinému každému ruce sklouzly. Ta pak regentka *Náhoda* chodila mezi houfem, a koho se jí událo, toho chytla a na kolo vsadila: ježto¹⁵ se jí někteří velmi na oči tiskli, rukou podávali, prosili, své vynaložené práce, poty, mozoly, šrámy a jiné zasloužilosti předstírajíce. Ale já držím¹⁶, že naprosto hluchá i slepá býti musila, tak se nic ani osobám nevzhledala¹⁷, ani proseb nedbala.

*Postranní
fortny⁶*

*Štěstí koho
náhodou
chytí, toho
vynáší*

Mnozí tu z všelijakých stavů byli, kteréž sem prvé viděl, že v povolání svém a skrze bránu ctnosti, aneb také skrze postranní fortny, práce a potu nelitovali, avšak se štěstí dočekati nemohli: jiný, na to třeba ani nemyslíci, byl za ruku ujat a zhůru nešen. Z oněch pak čekanců mnozí převelmi tesknili, že na ně pořádku¹⁸ přijíti nechtěla, až ne jeden ošedivěl; někteří sobě zoufali, a pustíc¹⁹ o štěstí, vraceli se k lopotování²⁰ svému; z kterýchž opět někteří

*Čekanců na
štěstí tesklivý
způsob*

roztoužíce se k hradu lezli, oči i rukou paní Fortúně podávajíc; takže expectantů²¹ těch způsob tak i jinak bídný a tesklivý sem shledal.

¹ Štěstí; ² pobořená; ³ jmenovala se; ⁴ tuším; ⁵ úzko; ⁶ brána; ⁷ úskok; ⁸ atd.; ⁹ mlčet, zmlknout; ¹⁰ rumišťe, suť; ¹¹ upřímně; ¹² přičinit; ¹³ přijmout; ¹⁴ poschodí; ¹⁵ ačkoliv; ¹⁶ soudím; ¹⁷ nepřihlížela; ¹⁸ řada; ¹⁹ nad štěstím zoufajíc; ²⁰ dřině; ²¹ čekatel

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Labyrint světa a ráj srdce*. 3. vyd. Praha : Odeon, 1984. Poutník prohlédá hrad Fortúny; a nejprv přístup k němu, s. 99 - 100.

- 1) Kdo je vypravěčem knihy?
- 2) Jaké má průvodce?
- 3) Proč nevidí svět tak, jak ho v růžových brýlích vidět má?
- 4) Jak je svět znázorněn?
- 5) Co si poutník prohlíží v ukázce?
- 6) Jakými branami se lidé dostávají do podhradí?
- 7) Jaká cesta vede na hrad?
- 8) Kdo je pomocnicí paní Fortuny?
- 9) Dostane se na hrad každý?
- 10) Jaký je použit jazyk?
- 11) Proč má text po stranách poznámky?
- 12) Je poutník spokojen se stavem světa?
- 13) Kam uteče?

Řešení:

- 1) Poutník, člověk na zkušené.
- 2) Mámení a Všežvěda Všudybuda.
- 3) Špatně si nasadil brýle.
- 4) Jako jedno velké město.
- 5) Hrad paní Fortuny (Štěstí).
- 6) Brána Ctnost byla pobořená, tudy cesta téměř nevedla, ale menší brány s názvy Pokrytectví, Lež, Pochlebenství, Nepravost, Úskok, Násilí a další jsou přístupné.
- 7) Pouze zvláštním kolotočem.
- 8) Náhoda – na kolo posadí jen toho, koho chce, nemá to pravidla.
- 9) Ne, někteří čekají dlouho, jsou již šediví, a přesto na ně stále nepřišla řada.
- 10) Zastaralý, plný cizích slov, potřebujeme vysvětlivky, odpovídá baroknímu rozkolísání.
- 11) Jsou to jakési názvy podkapitol – pro lepší orientaci.
- 12) Není, je zděšený. Všude vidí jen špatné věci.
- 13) Do vlastního srdce, které je popsáno jako útulná komůrka.